

היבטים לשוניים בפרשת נשא עד

דקדוקי קריאה בפרשה בהפטרה ובראשון של בהעלותך

ד כג לְצַבֵּא: הבי"ת רפויה
ה ב לְנַפֵּשׁ: הלמ"ד קמוצה
ה ז לֹא־אֶשֶׁר אֲשֶׁם לוֹ: כך היא ההטעמה הנכונה טיפחא-מרכא-סו"פ ולא מרכא-טיפחא-סו"פ כפי שמופיע בהרבה דפוסים
ה ח הַמּוֹשֵׁב: שי"ן קמוצה
ה יג אִישָׁה: יש להקפיד על השמעת המפיק למנוע שיבוש משמעות. וְנִעְלָם: העי"ן בשוא נח. נִתְפָּשָׁה: שי"ן שמאלית ומלעיל
ה טו כִּי-מִנְחַת קִנְאָת הָהוּא: 'הוא' בלשון זכר, מוסב על הקמח (רש"י)
ה טז וְהַעֲמִדָהּ: העמדה קלה בה"א הראשונה ומפיק בסוף המילה
ה יז בְּקֶרֶקַע: במלרע
ה יח הַמֵּאֲרָרִים: המ"ם בשווא נח והר"ש הראשונה בשווא נע¹, כן הדבר בהמשך
ה יט שְׁטִית: שי"ן שמאלית
ה כ אֶת-שְׁכִבְתּוֹ: הכ"ף בקמץ קטן
ה כב וּבָאוּ: הטעם בב"ת מלעיל. בְּמַעֲיָד: געיה בב"ת
ה כד וְהִשְׁקָהּ: ללא מפיק בה"א
ה כז וְהִשְׁקָהּ... בְּאִישָׁהּ: מפיק בה"א
ה ל וְעָשָׂה לָהּ: טעם נסוג אחור לעי"ן
ו ד כָּל יְמֵי נְזָרוֹ: טעם טפחא בתיבת כָּל
ו ה עַד-מְלֹאֶת: האל"ף כלל אינה נשמעת, כן הדבר בהמשך פס' יג
ו ז וּלְאַחֲתוֹ: וי"ו החיבור הפכה לשורק², הלמ"ד אחריה בשוא נח והאל"ף בפתח
ו יט אַחֲרֵי הַתְּצַלְחוֹ אֶת-נְזָרוֹ: טעם טפחא בתיבת אַחֲרֵי
ו כג תִּבְרָכּוּ: הר"ש בשווא נע למרות הדפוסים הרבים הנוהגים לנקד חטף פתח (ראה הערה על ה יח). אָמֹר: אל"ף בקמץ
ו כז יְבָרְכֶךָ³: העמדה קלה בב"ת ולא בר"ש כפי שנוהגים מרבית הכוהנים בברכתם. על אף הקושי, הכ"ף הראשונה בשווא נח
ו כז וְשָׁמוּ: במלרע
ז ג וְשָׁנִי עֶשֶׂר בָּקָר: המילה וְשָׁנִי במונח ואינה מוקפת כפי שמופיע בחלק מהדפוסים. לְאַחֲד: הלמ"ד בשווא ולא בקמץ
ז ז אֲרַבְּעָת: במלעיל
ז יג קְעָרַת: העמדה קלה בקו"ף למנוע הבלעת העי"ן החטופה
ז פד מִזְרָקִי-כֶסֶף: העמדה קלה במ"ם
ז פז אֵילִם שְׁנַיִם-עֶשֶׂר כֶּבֶשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה: תיבת שְׁנַיִם-עֶשֶׂר בפשטא
ז פט וּבָבֹא: על אף הקושי, הבי"ת הראשונה בשווא נח. מִדְּבָר: המ"ם בחירק והדלי"ת דגושה, הקורא בשווא משנה משמעות

¹ החטף המופיע בחלק מהדפוסים אינו אלא להורות על הנעת השווא
² בשונה מקודמו שבפרשת אמור: וּלְאַחֲתוֹ וי"ו בשווא, למ"ד בפתח ואל"ף בחטף.
³ אין תרגום לפסוקי ברכת כוהנים.

הפטרת נשוא, שופטים יג:

ב מַצְרָעָה: הצד"י בקמץ חטוף וכן הדבר בסוף ההפטר
ג יִלְדָּתָּ ... וְיִלְדָּתָּ: הדל"ת בשוא נח. אין לקרוא ילדָּתָּ, כן הדבר בהמשך הפרק
ד הַשְּׁמֵרִי: במלעיל
ו לֹא־יִשָּׁה: מפיק בה"א ויש לשים לב לכך גם בהמשך הפרק
ח וַיַּעֲתֶר: העי"ן בשוא נח
יב מֶה-יְהִיָּה: דגש חזק ביו"ד הראשונה מדין דחיק
טו נַעֲצָרָה-נָּא: העי"ן בשוא נח, הצד"י בשוא נע, כן הדבר גם בפסוק הבא
יח וְהוּא-פָּלְאִי: כל התיבה בטעם סו"פ (סילוק) ואין לפניו טפחא. האל"ף נחה, קרא: פְּלִי.
כא וְלֹא-יִסָּף עוֹד: טעם נסוג אחור ליו"ד

ראשון של בהעלותך:

ב בַּהֲעֹלֹתְךָ: העמדה קלה בה"א ובלמ"ד, יש לקרא: בה-על-תך
ו הַלְוִיִּם: הלמ"ד בשוא נח לאורך כל הפרק ולאורך כל המקרא
יג וְהַעֲמַדְתָּ: העמדה קלה בה"א
יד וְהָיָה לִי: טעם נסוג אחור לה"א

ד כד אליהוא (הג'גים) ⁴ זֹאת עֲבַדְתָּ מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשִׁינִי.

לעומת: זֹאת – עֲבַדְתָּ בְּנִי־קֶהֶת (לעיל פס' ד).

כן דרך הסעמים לחלק פעם ככה ופעם אחרת.

ודומים להם:

ד כז אֵלֶּה פְּקוּדֵי – מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲנִי

לעומת: (ב לב) אֵלֶּה – פְּקוּדֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל

ד כח אליהוא (הג'גים) עַל־פִּי אֶהְיֶה וּבְנִי תִהְיֶה כָּל־עֲבַדְתָּ בְּנֵי הַגִּרְשִׁינִי

ההפסק אחרי 'תהיה', אף כי לענ"ד היינו מצפים שיהיה אחרי 'בניו'.

הסברים יתקבלו בברכה.

וכן גם: ה יח מִי הַמָּרִים – הַמְּאָרְרִים:

לעומת: מִמֵּי הַמָּרִים הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה:

(פה ניתן לתרץ את ההבדל בי"מ- השימוש).

ושוב, זה דומה למה שכתבתי כמה פעמים, ויש רק נטיה לבחור באחת האפשרויות.

ה יג וְעַד אֵין בָּהּ וְהוּא לֹא נִתְפָּשָׁה:

העברית החדשה משפיעה לרעה על הבנת הפסוק. הרי לתפוש אדם במעשה היום פירושו למצא אותו בשעת המעשה (כמו 'ונמצאו' בכי תצא), אבל במקרא 'לתפוש' פירושו לאנוס. אלא 'אנס' איננו במקרא, חוץ 'אין אנס' באסתר א ח.

מה גם שסמיכות העד בפסוק לתפישה מטעה אותנו לחשוב כי חוסר העד הוא כאילו לא 'נתפשו' (ונמצאו!) בשעת המעשה.

⁴ <http://www.hagigim.com/phpBB3/viewtopic.php?f=10&t=375>

א"ה: הפועל אונס בלשון חז"ל הוא הכרת, קרוב לאונס במגילת אסתר. הלשון אונס באשה חסרה במקצת, הלשון צ"ל ביאה באונס וכד'.

ה טו פרשה וטבעה ד"ר משה רענן מגליון שבת בשבתו נשוא עד **לֹא־יִצֹק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לְבָנָה** מסממני הקטורת

הלבונה היא שרף ריחני בצבע לבן עד צהוב בהיר המופק מעצים מהסוג לבונה (Boswellia) ממשפחת הבשמיים (Burseraceae). למשפחה זו שייך גם מור הגלעד הוא האפרסמון. עצי הלבונה גדלים באזור סומליה, אתיופיה ודרום חצי האי ערב. את השרף מפיקים בעזרת חריצת קליפת העץ הגורמת לשרף למפטף אל כלי איסוף. השרף הנוזלי מתקשה במשך הזמן ומתגבש לגרגירים ובאופן זה משתמשים בו. הלבונה היא סממן קטורת שאין כמעט מחלוקת לגבי זיהויו. כאמור, צבעו של השרף לבן, ומכאן, אולי, שמה בשפות השונות. באכדית היא נקראת לבנ (lubanu) בארמית לבונתא, בסומלי היא נקראת ליבנר. שמה הערבי של הלבונה הוא אל-לובאן כלומר החלב. מהשפות השמיות עבר השם ליוונית: libanos ובאנגלית Olibanum.



גבישי לבונה
צילמה: Nina Aldin Thune

מגוון שימושים

את שרף הלבונה מפיקים בעיקר מ - 4 מינים השייכים לסוג לבונה וערכו נקבע על פי עונת ההפקה ואיכותו. האיכות משתנה אפילו בין עצים השייכים לאותו המין כתוצאה מהשפעות הקרקע והאקלים. לאור כך שקיימות דרגות איכות שונות של הלבונה, המונח "לבונה זכה" המופיע בכתובים נועד להגדיר את טיב הלבונה הנלקחת לקטורת. ללבונה ריח עדין ונעים, וכאשר מקטירים אותה על גבי גחלים ריחה מתחזק מאוד. הלבונה הייתה נפוצה מאוד, ועדיין נפוצה, כצמח בושם וקטורת, ומשמשת לצורכי רפואה הן על ידי שימוש בשרף עצמו והן על ידי לעיסת פיסות עץ.

הלבונה מילאה תפקיד חשוב בבית המקדש בכמה תחומים ולריח הקטורת הנעים הייתה חשיבות מצד עצמו כחלק מ"זה א-לי ואנוהו" של המקדש במובן החיובי אך גם כאמצעי לסילוק ריחות רעים כדברי הרמב"ם במורה נבוכים (ג.מה): וכאשר היו שוחטים במקום המקודש בהמות רבות בכל יום ומחתכין בו הבשר ושורפין ורוחצין בו הקרב והכרעים, אין ספק שאילו היו מניחים אותו על זה הענין היה ריחו כריח מקומות הבשר, מפני זה ציווה להקטיר בו הקטורת שתי פעמים בכל יום, בבקר ובין הערבים, להטיב ריחו וריח בגדי כל העובד בו .. אבל אם לא היה לו ריח טוב כל שכן אם היה לו שכונדו, היה מביא בלב האדם הפך ההג דלה, כי הנפש תתרחב מאד לריח הטוב ותטה אליו, ותתרחק מן הריח הרע ותברח ממנו...

‘טירוף הדעת’

לדברי רב חסדא (סנהדרין, מגא) היה ללבונה תפקיד גם מחוץ למקדש: “... היוצא ליהרג משקין אותו קורט של לבונה בכוס של יין כדי שתטרף דעתו”. על פי דברי רב חסדא יש להשקות את הנידון למוות ביין ולבונה על מנת שתטרף דעתו. על מהות “טירוף דעת” זה נוכל ללמוד, אולי, מההלכה במסכת שמחות (פ”ב ה”ז): “... ומשקין אותו יין כדי שלא יצטער”. אמנם הלבונה לא נכללת בהלכה זו אבל לגבי נתינת היין נאמר שמטרתו למנוע צער מהיוצא ליהרג. כנראה שכוונת נתינת הלבונה הייתה לטשטש את תודעת האדם ולמנוע ממנו צער.

ההשפעה הפסיכולוגית של שרף הלבונה הייתה ידועה כבר בימי קדם. לדברי הגמרא שלפנינו כבר קדם דיוסקורידס שכתב במאה הראשונה לספירה שהוא גורם ל“טירוף”. השימוש בלבונה כחומר מרגיע היה ידוע בתרבויות עתיקות רבות נוספות. ההיסטוריה הארוכה של השימוש בלבונה עוררה חוקרים לזהות את החומרים הפעילים ואת מנגנון פעולתה של הלבונה.

למרות המידע המוקדם שהיה להשפעת הלבונה על נפש האדם הרי שבמחקר המודרני התגלתה השפעתה באופן אקראי במחקר שניסה לאשש את ההשערה על הפעילות האנטי-דלקתית של החומר אינסנסול אצטט, שהוא אחד מהמרכיבים החשובים בשרף הלבונה. בבעלי חיים. כשהחומר ניתן לעכברים התברר שאכן יש לו השפעה אנטי-דלקתית. אך בה בעת התגלה שהוא שיפר במידה רבה את מצב רוחם. רק לאחר שהתבררה השפעת הלבונה על מצב רוחם של העכברים, החלו החוקרים לברר אם היא פועלת כנוגדת דיכאון או נוגדת חרדה בעכברים. התברר שללבונה אכן יש השפעה כזאת. אבל היא פועלת באמצעות מנגנון שלא היה מוכר עד כה. נמצא שהחומר הפעיל בלבונה משפיע על פעילות המוח דרך קולטן שבקושי מוכר למחקר במדעי המוח. החוקרים מקווים שהמנגנון החדש שגילו יאפשר לפתח תרופה חדשה לטיפול בסובלים מהפרעות דיכאון וחרדה. שתמנע מהמטופלים את תופעות הלוואי האופייניות לתרופות הקיימות.

להעמקה ותגובות: במדור “להרחיב” בפורטל הדף היומי (סנהדרין, מגא).

ה כו וְהִשְׁקָה אֶת-הַפִּימִים וְהִיָּתָה אֶם-נִטְמָאָה וְתִמְעַל מַעַל בְּאִישָׁהּ וּבָאוּ בָּהּ הַפִּימִים הַמְאָרְרִים לְמָלִים וְצִבְתָּהּ בְּטָנָה וְנִפְלְתָה יִרְכָּה
אחד הקוראים העיר על פיסוק הטעמים בקטע הראשון עד לסגול. האם השקאת המים קשורה למעילת המעל? מתאים יותר היה להטעים ‘את המים’ בזקף, ואז לעבור לנושא הבא. אולי במקרה הזה היה מתאים שהסגול יעמוד על ‘המים’, ובכל אופן כיון שאין סגול (וזרקא המלווה אותו) אחרי טעם מלך⁵, הרי הקטע וְהִיָּתָה אֶם-נִטְמָאָה וְתִמְעַל מַעַל בְּאִישָׁהּ לא היה מוטעם בסגול. יתכן שהיה כאן שיקול להבליט במיוחד את המילים האלה, ולכן הוטעם רביע בקטע הראשון של הפסוק.

ו,ה ר’ שמואל ברש”י: פרע - נקוד פתח קטן לפי שהוא דבוק לשער ראשו, פרע של שער. ופירושו של פרע, גדול של שער. רש”י מסביר ש‘פרע’ הוא תואר לשער המגודל. זה מתיישב עם חלוקת הטעמים? תשובה: בפשטות לא. לו דובר במלים מוקפות לפעמים המילים ה’פחות מתאימות’ מוקפות.

⁵ סגול לא יבוא לעולם בחצי השני של הפסוק אחרי אתנת, וגם לא אחרי טעם ‘מלך’ כלומר סגול זקף וטיפחא.

זה לא הנדון כאן, השווית מפרשים ותרגו(מי)ם?
אליהו

היבטים לשוניים תהלים קמא

דקדוקי קריאה תהלים קמא

א בְּקִרְאֵי־לֶךְ: הקו"ף בקמץ קטן
ג שִׁיתָה: במלרע. שְׁמֵרָה: השי"ן בקמץ קטן נִצְרָה הצד"י דגושה ובשווא נע
ו בִּידִי־סֵלַע: העמדה קלה בבי"ת
ח יִי אֲדָנִי: שם אלוקות ואחריו שם אדנות; תִּעַר הת"ו בשווא והטעם בעי"ן, לא תַעַר!
ט שְׁמֵרָנִי: השי"ן בקמץ קטן. מִיָּדִי פַח: טעם נסוג אחר למ"ם. יִקְשׁוּ לִי: טעם נסוג אחר לוי"ד
הראשונה. פְּעָלִי אֲנִי: טעם נסוג אחר לפ"א

א מִזְמוֹר לְדָוִד הַ קְרִיאָתוֹ תוֹשָׁה לִי הַאֲנִינָה קוֹלִי בְּקִרְאֵי־לֶךְ:
הקדמת ר' מנחם המאירי למזמור: זה המזמור תפלה לאל, להיות דבריו מקובלים לפניו,
ושידריכיהו בהשגת הדעות האמתיות; ואל יוכל כל מתנגד וכופר במדוחי אמריו להטותו
מני הדרך (ע"פ איוב לא, ז). וכן, שישמרהו מן המתנכלים עליו, שלא יפול ברשתם.
תוֹשָׁה לִי רד"ק: מְהֵרָה לִי לעזרני.

ב תִּכְוֶן תִּפְלְתִי קְטָרֶת לְפָנֶיךָ מִשְׁאֵת כָּפִי מִנְחַת־עֶרֶב:
פסוק זה נאמר ע"י הספרדים ועדות המזרח והמערב לפני הקדיש שלפני תפילת מנחה.
רש"י: מה שאני נושא כפי אליך.
ראב"ע: קטורת - תחסר מלת כ"ף: כקטורת לפניך; כמו "ונשלמה פרים שפתינו" (הו' יד, ג).
וככה מנחת ערב, כי הקטרת היא בבקר.⁶
רד"ק: משאת כפי - ומה שאני נושא ושוטח כפי אליך, תחשב כמנחת ערב; ואמר מנחת ערב,
והוא הדין למנחת בקר; ואיפשר כי ערב היה בתבירו זה המזמור, לפיכך אמר: מנחת ערב.
ואדני אבי ז"ל פירש, כי לפיכך אמר מנחת ערב: כי אם תהיה מנחת הבקר כהוגן, היא
מקובלת, ואם מנחת ערב טהורה, הרי שניה, ויותר היא מקובלת.

ג שִׁיתָה ה' שְׁמֵרָה לִפִּי נִצְרָה עַל־לִי שְׁפָתִי:
רש"י: שמרה לפי - בהתפללי לפניך, להיותי מדבר כחות, שיהיו לכוון. דל שפתי - היא שפה
העליונה.
ראב"ע: שיתתה. אמר רבי משה, כי שמרה - שם, כמו 'שמירה', על משקל "עצמה ירבה" (יש'
מ, כט). ולפי דעתי, כי הפעול חסר: כמו שיתתה ח' מחסום, או כדמות מחסום. ומלת שמרה -
כמו "שמרה נפשי וחילוני" (תה' כה, כ). ומלת נִצְרָה - לשון ציוי, והדגש נוסף בצד"י לדבר גם
צחות, כמו "אֶס יִקְרָךְ עֶזְךָ" (שמואל א, כח, י); וככה צד"י "נִצְרָה כי היא חייך" (מש' ד, יג).
לפי ר"מ הכהן שְׁמֵרָה הוא שם עצם, ראב"ע אינו מסכים, הוא טוען שהמושא של שיתתה
חסר בפסוק, ועלינו להשלימו.
בספר התשובות של אדוניים (דונש) הלוי על רס"ג כתב

⁶ צריך עיון הלא מקרא מלא דבר הכתוב בסוף פרשת תצוה (שמות ל ז-ח) וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהְיֶה קְטֹרֶת סִמִּים בְּבֹקֶר
בְּבֹקֶר בְּהִיטְיָבוֹ אֶת־הַנֶּזֶר יִקְטִירָנָה: [ח] וְבִהֲעֹלֹת אֶהְיֶה אֶהְיֶה בֵּין הָעֲרִבִים יִקְטִירָנָה, יש קטורת גם בין הערבים.

נצרה על דל שפתי (Ps. 141, 3) על דלת.

יש לציין שבפני התימנים האות 'דל' 'ת' מכונה: דא'ל.
ראב"ע כאן מפרש גם הוא 'דל שפתי' דלת שפתי, אבל הוא מקשה על אדונים.
ואתמה על ר' אדונים איך יתכן היות על דל שפתי כנ"ע
דלותי, ואם הוא מוגזרת דלותי יהי' ב' שרשים, כי הטעם יוכיח שהוא
שורש או שניהם מעלוני הלמד, ובא' הת' תחת הה"א כמו שפתי,
ע"כ באה המלה מלעיל כמושפט תפארה תפארת, אשה אשת, כי
מצאנוהו במקום מוכרת, נפל אשת אין הפרש בין סמוך ובין מוכרת.
ראב"ע: ומלת דל - כמו 'דלת', כי התי"ו סימן לשון נקבה: "הדלת תיסוב על צירה" (מש' כו, יד). והנה הטעם כמו "פתחי פוך" (מי' ז, ה); והטעם, שיעזרנו שלא ידבר בלשונו מה שאיננו נכון.

רד"ק: **שיתח' ה' שמרה** - שם בשקל [=משקל] "חֲכָמָה; עֲצָמָה" (יש' מ, כט); ופירושו: **שיתח' ה' משמר לפי, שלא אכשל בתפלתי, אלא כמו שלבי נכון אליך, כן תהיה תפלתי נכונה;**
כמו שכתוב "לאדם מערכי לב ומה' מענה לשון" (מש' טז, א). **נצרה** - דגש הצד"י לתפארת הקריאה; והפסוק כפול בענין במלות שונות. ופירוש **דל שפתי** - כמו 'דלת', כלומר: מפתח **שפתי**. ונקראו השפתיים 'דלת' לפי שהם נפתחות ונסגרות; וראוי למי שהוא נכון לעשות שפתי כדלת, שהוא נפתח ונסגר לצורך, כן לא יפתח שפתי אלא לצורך. ואדני אבי ז"ל פירש מן "דלו עיני למרום" (יש' לח, יד); פירושו: נשיאות **שפתי**, כלומר: הדברים שאשא על שפתי.

ד אלת-תלפי לך דבר ו רע להתעולל על לוחו ברשע את-אישים פעלי-און וכל-אלהם במנעמיהם:

רש"י: **את אישים** - עם אנשים. **ובל אלהם במנעמיהם** - ולא אהיה מסב בסעודתם.
ראב"ע: וככה שיעזרנו לתקן סבות, שלא יטה לבו לדבר רע. **להתעולל עלילות** - שיהיה בהם שום רשע עם **אישים פועלי און**. **ובל אלהם** - כמו "אל תלחם" (מש' כג, ו); ופירושו: אוכל.
רד"ק: הנה התפלל על מוצא שפתי, ועתה מתפלל על הלב; כמו שהוא עתה נכון, כן יהיה לעולם, ולא יוכלו פועלי און להטותו; ואמר: **אל תט** - כי אם לא יעזרהו להכין לבבו, הרי הוא כאלו מטה לבבו **להתעולל עלילות ברשע** - לעשות מעשה רשע. **ובל אלהם במנעמיהם** - ושלא אתאוו לאכול במנעמי מאכלם, כלומר, שלא ימשך לבי אל תאות העולם כמו שנמשך לבם.

ה יהלמני צדיקן חסד ויוכיחני שמן ראש אל-יני ראשי פי-עוד ותפלתי
ברעותיהם: רש"י: טוב לי שיוכיחני וינסני נביא חמת וצדיק, שכל מהלכותיו ותוכחותיו. **חסד שמן ראש אל יני ראשי** - שמן מלכות שהולך על ראשי, כמו שנאמר "דשנת בשמן ראשי" (תה' כג, ה); ראה שו"ט כג, ו), **אל יסיר ראשי מתוכחת הדליק ללכת ללחום את פעלי און**. **כי עוד ותפלתי** - כי כל עוד ותפלתי צפי, הרי היא כשזיל **רעותיהם** של פועלי און, שלא אכשל בהם.
ראב"ע: הטעם: לא אחפוץ ש"אלהם" (לעיל, ד) עם הרשעים, רק אם יכני: אילו היה מכה אותי ליסרני מי שהוא צדיק, **חסד** היה עושה עמי. **ויוכיחני** - זה היה נחשב בעיני כמו **שמן ראש**. זאת דעת רבי משה.

ולפי דעת, **ששמן ראש** - כמו "במנעמיהם" (שם); והטעם: **שמן ראש** - - כמו "ראשית שמנים" (עמ' ו, ו); "בשמים ראש" (שם' ל, כג) - - **שמן** הרשעים לא ישבר **ראשי**; כמו "ולמה תגיאון" (במ'

לב, ז). והעוד: **כי עוד ותפלתו ברעותיהם**. כי מנהג השמן להסיר שבר הראש, על כן היה להפך. ואמר **יניא** (בנוסחנו: **יני**) - כנגד **יחלמני**. וטעם **ברעותיהם** - שתבוא עליהם רעה. רד"ק: מנעמיהם לא יערבו לי, אבל אם יפני הצדיק ויזכוני - יערב לי, ואחשב לו לחסד ולשמן ראש. אל יני ראשי - אותו המכה אל ישבר ראשי, אבל יהיה נחשב כמו שמן ראש, פירוש: שמן טוב שמושחין ממנו המכה. ו**שמן ראש** - כמו "בשמים ראש" (שם' ל, כג). **כי עוד ותפלתו ברעותיהם** - כי בעודני, תפלתו תהיה ברעות הרשעים, שיצילני האל ממעשיהם הרעים; ואיך יערבו לי מנעמיהם? ואדני אבי ז"ל חלק הפסוק, ופירש **שמן ראש** על הרשעים; אמר: מכת הצדיק ומוסרו טוב לי, וחסד עושה עמי, אך הרשע, אם ימשח אותי ב**שמן ראש**, אצעק ואומר: **אל יני ראשי**! - אל ישבר ראשי.

ו **נְשַׁמְטוּ בְיָדֵי־סָלַע שְׂפָטֵיהֶם וְשָׁמְעוּ אֲמָרֵי כִּי נַעֲמֹ: רש"י**: **נשמטו בידו סלע שופטיהם** - דייניהם ומנהיגיהם של אילו **נשמטו** מדרך הטוב בידי יצר הרע ולכ האזן וקסה כסלע. **ושמעו אמרי הנעמים**, שאני מדבר במלותיו של הקדוש ברוך הוא, ואינם שבים מדרכם. ורבותינו צברייתא דספרי דרשקו (ספ"ד כו) במשה ואהרן שמתו על ידי הסלע (ראה במ' כ, יב); אבל איני יכול לישב המקרא סופו לראשון וכמעט יש ליישב ולומר: דומים אילו לעקשות אותן שמתו משה ואהרן בידי **סלע** על ידיהם, כי אף אילו שמעו אמרי נעמים, ואינם שבים. ראב"ע: **נשמטו**. במקומות הסלע (ראה שמואל א, כג, כח) **נשמטו** לרדוף אחרי נדיביהם ו**שופטיהם**. **ושמעו** - זה הוא "מרשעים יצא רשע" (שמואל א, כד, יג). רד"ק: יִשְׁמְטוּ בְיָדֵי סָלַע, שיפילו אותם מן הסלע. ואמר זאת הקללה על **שופטיהם**, שהם המנהיגים אותם, ולא ימנעו מהם הדרכים הרעים אבל יחזיקום בידים; ואז ישמעו **אמרי כי נעמו** - אולי באבוד מנהיגיהם יסרו וישמעו התוכחות שאני מוכיח אותם, ויכירו כי נעמו **אמרי ותוכחתי**.

ז **כִּמּו פִּלְחָ וּבִקְעָ בְּאֶרֶץ נַפְזָרוּ עֲצָמֵינוּ לְפִי שְׁאוֹל: רש"י**: **כמו פולח עאים ובוקע בארץ, כן נפזרו עצמינו להגיע לפתח המות כשזיל רעותיהם של עוזרי עברה. פולח** - לשון זיקוע, כמו "יפולח כליותי" (איוב טז, יג). ראב"ע: אמר רבי משה: זהו "ושמעו אמרי" (לעיל, ו), כי כולנו נמות. ולפי דעתי, שהטעם, שברחו מאנשי דוד, על דרך "והתפרדו כל עצמותי" (תה' כב, טו). רד"ק: ענין אחד במלות שונות. **פולח** - כמו "ויפולח אל סיר הנזיד" (מלכים ב, ד, לט); "יפולח כליותי" (איוב טז, יג); ופירוש הפסוק: **כמו בקע העצים, שמתפזרים הבקעים הנה והנה, כן נפזרו עצמינו לפי שאול** - כלומר: עד שהיינו קרוב מן המות. ופזור העצמות - על דרך הפלגה: מרוב הפחד ינוע וירעד הגוף עד שידמה שהעצמות מתפרקים זה מזה; וכן אמר "והתפרדו כל עצמותי" (תה' כב, טו). ואמר **עצמינו** - הוא והאנשים אשר היו עמו, כי כבר כתבנו (לעיל, א), כי המזמור הזה חברו דוד בברחו מפני שאול.

ח **כִּי אֶלְיָהוּ יִי אֲדַנִּי עֵינֵי בִּכְהָ חֲסִיתִי אֶל־תֵּעָר נַפְשִׁי: רש"י**: מוסב למקראות של מעלה "שיתח... שמרה לפי" (פס' ג) ו"אל תט לבי" וגו' (פס' ד), **כי אליך... עיני וכו' אל תער נפשי** - אל תשלק נפשי מלפניך; כמו "ותער כדה אל השוקת" (בר' כד, כ). רד"ק: **בִּכְהָ מלא בה"א הנחה. אל תער נפשי** - כמו "ותער כדה" (בר' כד, כ), ענין שפיכה ויציקה; וכצאת הנפש מן הגוף כאלו נשפכת ממנו, על דרך "ואשפוך את נפשי" (שמואל א, א, טו).

ט שְׁמִרְנִי מִיַּדִּי פַח יִקְשׁוּ לִי וּמִקְשׁוֹת פִּעְלֵי אֲנִי: רד"ק: הפח ששמו לי למוקש. ומוקשות – ושמרני גם כן מיד מוקשות פועלי און אחרים, שאינם בני עמי; או ענין הפסוק כפול.

י יִפְּלוּ בַּמַּכְמֹרִיו רְשָׁעִים יַחַד אֲנֹכִי עַד-אֶעְבֹּר: רש"י: יפול הרשע עמנו במכמוריו שהוא פורק לרגלי.

ראב"ע: יפלו כולם במכמור אחד מהם, כי כל מחשבותם וסודם יחד - אנכי, אולי אעבור על הפח ואתפש; כדרך "ואנכי מעשיהם ומחשבותיהם" (יש' סו, יח); על כן היתה מלת יחד דבקה עם אנכי. ורבי משה אמר, כי הטעם: יפלו יחד עד שאעבור אני, ולא יתפשוני.

רד"ק: ברשתות שפרשו לי, בם יפלו הרשעים; יחד אנכי עד אעבור - פירשוהו (ראה ראב"ע בשם ר' משה הכהן) כמו הפוך, עד אעבור אנכי; כלומר, שאעבור, שלא אלכד ברשתם. ויש לפרשו בלי הפוך, ועד פירושו כמו 'עדי עד' (ראה למשל תהלים קלב יב/יד); "ואל לעד תזכר עון" (יש' סד, ח), שפירשנו 'עולם'; כלומר: הם יפלו ברשתם, ואנכי לעולם אעבר בבטחה, שלא אכשל בהם ובזולתם; ואמר במכמוריו, לשון יחיד - על שאולי; ואמר יפלו... רשעים, לשון רבים - עליו ועל הנסמכים עמו לרדוף אחרי דוד.

תן לחכם ויחכם-עוד

אני מבקש מאוד ממי שיש לו הערות שלא ימנע מלשולחן אלי

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

אם אתה מתעניין

בהגשים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בעושים לשוניים

בכתובת: maanelashon@gmail.com

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ☺